

Dagnelie Emile °1838

Vooraf

Reeds in het begin van de 17de eeuw vindt men in de streek Thuin (op de Samber in Henegouwen) sporen van de familie Dagnelie. Tot op heden (2021) woonden er zeker al twaalf generaties Dagnelie in Thuin. Vóór 1830 waren veel familieleden actief als landbouwer, als slager, als wever, enz. Ondertussen zijn er ook al vijf familietakken die kozen voor de scheepvaart.

Tussen 1825 en 1829 werd de Samber gekanaliseerd. In 1832 was het kanaal Charleroi-Brussel klaar en eind 1838 was het verbindingskanaal tussen de Samber en de Oise operationeel. Het doel van al deze kanalen was: de grondstoffen (kool, erts, hout, kalksteen...) uit de streek van Charleroi en uit de streek tussen Samber en Maas naar Frankrijk of naar Brussel of verder door naar Vlaanderen te vervoeren. Dat transport was succesvol omdat dit goedkoper was dan het vervoer langs de weg.

In diezelfde periode groeide ook de industrialisatie. In de plaats van de vele kleine lokale weverijen kwamen er textiel fabrieken. Dat was vaak de doodsteek van de huisnijverheid.

Het gevolg van dit alles was dat de bevolking andere bronnen van inkomsten zocht en vond. Vanaf 1829 kozen heel wat inwoners van Thuin voor de scheepvaart. De opkomst van de binnenvaart was een reddingsboei voor de werkzoekende bevolking.

Dat gebeurde ook in de familie Dagnelie. Zowel de vader van Emile als zijn ooms en tantes werden binnenschippers. Zelfs Emile zijn grootvader, die eerst wever was, kwam op het einde van zijn leven in de scheepvaart terecht.

Jeugd jaren

Emile Dagnelie werd op 25 mei 1838 geboren te Thuin, als zoon van Nicolas Joseph Dagnelie en Julie Josephe Dessort. Emile had ook nog een zus en een broer. Ook zij gingen varen.

Beroepsleven

Toen Emile twintig jaar werd, moest hij deelnemen aan de loting voor zijn militaire dienst. Werd hij erin geloot of vervulde hij een legerdienst omdat een rijke zoon zijn legerplicht verkocht? Emile Dagnelie verdedigde het vaderland vanaf 6 mei 1858 als soldaat pontonnier. Zij waren bij de genie degenen die tijdelijke bruggen bouwden, door pontons met elkaar te verbinden. Vijf jaren later zwaaide Emile af.

Na zijn legerdienst koos ook Emile Dagnelie voor de scheepvaart. Hij werkte als binnenschipper op een sleepschip, een "houten waal" zonder motor, van 38,50 m lang, 5,05 m breed, en 1,80 m diep, met een laadvermogen tot 280 ton. Deze afmetingen stemden precies overeen met de beschikbare ruimte van een sas. Zo'n houten schip wordt in Franse taal "péniche flamande" genoemd, letterlijk vertaald "een Vlaamse aak". Een geladen sleepschip werd voort getrokken door een ingehuurd paard, een lege boot door de schipper zelf, door zijn vrouw en/of de kinderen. Op het einde van de 19de eeuw werden deze houten sleepscheppen voort getrokken door tractoren. Vanaf het begin van de 20ste eeuw kwamen de eerste binnenscheppen in staal. Vanaf de jaren 1920 kregen de binnenscheppen een motor. De houten waal bleef in de vaart tot net vóór de Tweede Wereldoorlog.

Heel vaak woonde het gezin van de schipper op de houten waal. We vonden Emile Dagnelie vaak terug op het traject vanaf Charleroi naar Frankrijk. Emile was geen eigenaar maar een "zetschipper". Hij regelde zelf de opdrachten, maar een deel van de vergoeding was voor de eigenaar.

Op 14 december 1864 bevond Emile Dagnelie zich te Ile-Saint-Denis, nabij Parijs. Daar staat zijn naam genoteerd als getuige van de geboorte van Arsène Cheron, een zoon van een schippersgezin uit Thuin.

Op 11 oktober 1865 stapte Emile Dagnelie (27 jaar) te Berry-au-Bac in het huwelijksbootje met Aurélie Moraux, een handelaarsdochter. Berry-au-Bac ligt in de Aisne (Frankrijk) op de kruising van het lateraalkanaal van Aisne en het verbindingskanaal van de Marne naar Aisne. Aurélie stapte aan boord op de houten waalboot van Emile. Maar... hun huwelijksreis duurt amper een jaar, want Aurélie stierf op 5 oktober 1866 op het schip te Landrecies (op de Franse Samber). Dat was uiteraard een harde klap voor Emile.

Een tweede harde klap kwam een jaar later!

De 14 november 1867 brak er brand uit op een scheepswerf te Thuin. De brand was blijkbaar zo fel en snel, dat ook het nabijgelegen huisje totaal werd verwoest, alsook de vier kinderen die er verbleven. Het waren de kinderen van Emile zijn zus. Zij waren tussen een paar maanden en vijf jaar oud. Emile was ter plaatse, zag het gebeuren, maar kon niets doen... Emile was ook getuige op de overlijdensakten van de gemeente.

Het gevolg van deze tragedie was dat er in maart 1868 te Thuin een vrijwillig brandweerkorps werd opgericht. De meeste vrijwilligers waren schippers. Naast de hulp aan de bevolking, nam deze groep in de jaren erna ook deel aan de gemeentefeesten. Sinds 1940 is dit brandweerkorps niet meer actief, maar de groep bestaat nog steeds voor de folklore. Het is zelfs de oudste vereniging van Thuin onder de naam "Société Royale des Chasseurs Carabiniers".

Ondertussen leerde Emile Dagnelie een andere vrouw kennen. Blijkbaar was de liefde groot, want op 13 april 1868 meldde Emile in het gemeentehuis van Thuin de geboorte van een natuurlijke zoon. Hij kreeg de naam Charlemagne Dagnelie. Vijftien dagen later trouwde Emile met de moeder: Alina Bacon. Zij stapte bij Emile aan boord. Op dit "huwelijksbootje" werden nog zes kinderen geboren. De thuishaven van de familie Dagnelie-Bacon bleef Thuin tot 1880. Daarna verhuisden ze naar Montigny-sur-Sambre. Uit dit huwelijk werden op het traject Charleroi - Parijs nog vier kinderen geboren in Frankrijk: in 1870, 1872, 1874 en 1877. Het zesde kind was een zoon. Hij werd in 1880 geboren te Couillet. Het zevende kind was een dochter. Nathalie Dagnelie zag het levenslicht in Montigny-sur-Sambre, hun nieuwe thuishaven.

Vanaf 1880 verbleef Emile met zijn houten waal vaak in de streek van Charleroi. Men vermoedt dat hij vaak vervoer deed voor de nieuwe Solvay-fabriek van Montigny-sur-Sambre.

Landloper

Toen Charlemagne Dagnelie, de oudste zoon van Emile, op 14 oktober 1893 te Montigny-sur-Sambre trouwde met Palmyre Brogniet (afkomstig uit deze gemeente), werd op de trouwakte vermeld dat Emile in "Merxplas" verbleef.

Wat er precies gebeurde met Emile is (nog) niet duidelijk.

Hij was ca 50 jaar, toen hij zijn familie verliet.

Waren er huwelijksproblemen?

Kreeg hij geen nieuwe opdrachten?

In principe was er nog werk genoeg. Uit latere documenten bleek evenwel dat zijn rechterhand was verminkt. Mogelijk verloor hij daardoor zijn werk en geraakte hij op de dool...

Op 26 oktober 1892 verscheen Emile Dagnelie (54 jaar) voor het eerst voor een rechter. De rechtbank van Charleroi oordeelde dat hij een landloper was, omdat hij geen geld, geen adres en geen werk had. Daarom werd hij voor twee maanden naar de landloperskolonie van Merksplas gestuurd.

Hij arriveerde er op 31 oktober 1892.

Uit de beschrijving van de persoon leren we Emile op een andere manier kennen.

Emile had een grote rijzige gestalte. Hij was 1m74 groot, had grijs haar, een grijze baard en bruine ogen.

Zijn gebit was niet meer compleet en het zag er onverzorgd uit. Was hij een roker?

Zijn rechterhand was verminkt.

Na een gesprek met de directeur en na een onderzoek bij de dokter werd de nieuw bewoner ingedeeld bij een bepaalde werkploeg, hetzij voor werk op de staatsboerderij, hetzij voor werk in een atelier.

Bij welke ploeg Emile terecht kwam, is niet bekend.

Twee maanden later, op 27 december 1892, was hij weer een vrij man.

Maar blijkbaar niet voor lang, want op 13 februari 1893 verscheen hij weer in Merksplas.

En dat gebeurde daarna nog viermaal: op 12 februari 1894, op 11 maart 1895, op 11 juli 1895 en op 25 oktober 1897. In totaal verbleef hij ca 5 jaren in Merksplas.

Blijkbaar was ook de gezondheid van Emile Dagnelie niet zo best.

Omwille van longproblemen werd hij in 1899 opgenomen in het hospitaal van de gevangenis.

Emile Dagnelie was 60 jaar toen hij er op 10 februari 1899 stierf.

Vermoedelijk ligt hij begraven op de landlopersbegraafplaats van Merksplas-Kolonie.

De familie Dagnelie verdienden ook daarna hun boterham met de scheepvaart, hetzij door te varen, hetzij door gerelateerd werk "aan de wal". Thuin is nog steeds bekend als een stad van schippers. In de jaren 1930 was Thuin, na Antwerpen, de tweede thuishaven voor schippers in België. Thuin telde toen ongeveer 5000 inwoners waarvan 1100 personen een job vervulde op of aan het water. In Thuin waren er toen liefst 400 schepen die hier hun thuishaven hadden.

KG

Bronnen:

> Archief van de familie Dagnelie (denis.dagnelie@gmail.com)

> Landlopersdossiers in Rijksarchief Antwerpen, via archiefingang M36, RWK 1996-1997 in het algemeen,

en meer specifiek de rollen 3269, 3270, 3275 en 3279.